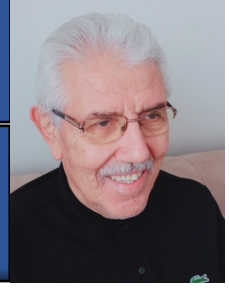


KÜLTÜRÜN TANIMI VE TÜRK KÜLTÜRÜ

SALİM
ÖZYÖN



Kültür, Fransızca kökenli bir kelime olup, tabiatı işlemek ve yararlı hale getirmek manasındadır. Kültür, zamanla diğer milletlerin literatürüne de girmiş, her milletin kendine göre tarifleri yapılmıştır. Ancak yapılan bütün bu tariflerde genellikle muhteva aynı, ifade edilişi ise farklıdır.

Türk-İslam Kültürü'nde İnsan, yaratılışından gelen özelliği ve kendisine bahşedilen değerleriyle tabiata hâkim olmaya çalışmıştır. Bir yandan tabiatı işleyip geliştirirken, bir yandan da kendisini geliştirmeyi ve mükemmelliği yakalamayı istemiştir. Bunu yaparken de tabiatla yetinmeyip insana ihtiyaç duymuş; madde ile yetinmeyip manayı arzulamış, yaratıkla yetinmeyip yaratıcıyı aramıştır.

Bu da Türk-İslam Kültürü'nde, kültüre yeni bir mana yüklediğini ortaya koymuş ve geniş manasıyla kültür, literatürdeki yerini almıştır. Böylece kültürün tanımı yeniden şekillenmiştir. Dolayısıyla Türkçe'de kültür, tabiatı işlemek ve yararlı hale getirmenin yanında, daha geniş kapsamlı bir manayı da ifade etmeye başlamıştır. İnsanı, tabiatı ve insanla tabiat arasındaki münasebetleri de kapsar hale gelmiştir.

Türk sosyolog ve kültür araştırmacılarından **Ziya Gökalp, Prof. Dr. Emin Bilgiç, Prof. Dr. Erol Güngör, Nevzat Kösoğlu, Seyit Ahmet Arvasi** ve daha birçokları eserlerinde kültür tarifleri yapmışlardır. Bütün bu tanımlarda da muhteva aynı, ifade ediliş farklıdır. Kısa ve öz olduğu için Seyit Ahmet Arvasi'nin tanımını burada vereceğim.

Arvasi, "Türk İslam Ülküsü" adlı eserinde; "Kültür bir milletin maddi ve manevi bütün değerlerini ifade eder" şeklinde tanımlamıştır. Buna göre kısaca kültür:

Bir milletin kimliğidir.

Bir milletin hayat tarzıdır.

Bir milletin maddi ve manevi değerlerinin bütünüdür.

Bazı sosyologlar, kültürün maddi değerlerini medeniyet olarak, manevi değerlerini de kültür olarak değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirme ne kadar doğrudur; bu ancak toplumların yaşam biçimlerinden ortaya çıkar.

Türk milli kültürü, Türk milletin kimliği, kişiliği ve hayat tarzıdır. Kimliği, kafatasına ve ırkçılığa dayanmayan ruhunu ve temelini Türk milliyetçiliğinden alan Türklüktür. Kişiliği, yüce hasletleri ihtiva eden vakarı, gururu, dürüstlüğü, sevgiyi, hoşgörüyü, mütevazılığı, muhabbeti içeren Türk töresi ve tevhide dayalı İslami değerlerdir. Hayat tarzı ise, kimliği ve kişiliği ile bütünleşmiş, onurlu ve hür yaşamının sırrına ermiş şuurun ifadesidir. Bunun için de milli kültürümüzün maddi ve manevi unsurları arasındaki dengeyi çok iyi ayarlamak ve kurmak gereklidir. Bu da **Hoca Ahmet Yesevi**'nin şu itirafında değer kazanmıştır. *Türklük kaderim, İslamiyet tercihimdir.*

TÜRK KÜLTÜRÜ

Türk milleti, İslam ile tanıştıktan sonra Kur'an ve Sünnet kaynaklı İslam kültürüyle, İslam öncesi Türk kültürünün (Töresinin) birleşimi neticesi yeni bir kültürel oluşumla karşı karşıya kalmıştır. Bu oluşumun ana kaynağını da şu iki husus oluşturmuştur.

1 – İslam öncesi Türk töresi

2 – İslami Türk Kültürü (Türk- İslam Kültürü)

Her milletin bir geçmişi, bir hayat tarzı, bir örfü, gelenekleri, görenekleri, bir sosyal ve

siyasi yapısı, yönetim şekli gibi unsurları vardır. Milletlerin varlıklarını ele alırken bu unsurları bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir. Yani milletlerin varoluşundan günümüze kadar süreci göz önüne almak gerekir.

Türk Milleti de bu ölçüler içerisinde ele alındığında, bütün değerler birlikte mütalaa edilerek, değerlendirilmelidir.

İslam öncesi Türk kültürü, Türk töresi olarak adlandırılmıştır. Aslında Türk Töresi, Türk Milletinin tarih sahnesine çıktığı günden günümüze kadar hayat tarzının adıdır. Ancak Türk töresini, Türk milletinin İslam'ı kabul ettiği tarihe kadar almak daha uygun olacağından mesele bu doğrultuda değerlendirilmelidir. Zira Bu tarihe kadar süreçte yazılı bir kural olmasa da yazılı kadar bağlayıcı sözlü kaideler Türk töresini meydana getirmiştir. Bu törenin merkezinde Oğuz Han vardır. Dolayısıyla Türk Milletinin hayat tarzını da Oğuz töresi oluşturmuştur. Çünkü Oğuz Han Töresi, Türk kültürünün temelini oluşturmuştur.

Oğuz Töresi, güçlünün zayıfı ezemediği, yüksek ahlak iradesinin mükemmel işlediği, adaletin tam uygulandığı, saygıya, sevgiye dayanan “Devlet Baba” geleneğinin adı olmuştur. Akabinde de bir Bozkır Türk Kültürü doğmuştur.

Türk milleti, İslamiyet'i kabulünden önceki hayatlarında da genel olarak tek tanrılı dinler kategorisinde inanç sahibi olmuştur. Bunun oluşmasında Oğuz Han'ın ortaya koyduğu kuralların İslami iman, itikat ve ahlaki değerler ile örtüştüğü bir gerçektir.

Türk Milleti, Oğuz Han töresiyle birlikte, disiplinli bir hayat ve toplum düzeni iradesiyle Kur'an'dan önce, Kur'an düşüncesine çok daha erken çağlarda erişmiş ve bu hayatı yaşamaya başlamıştır. Türklerde Tanrı anlayışı, zamanın milletlerinden farklıydı ve gelişmiş bir şekildeydi. Tanrı'nın şekli ve varlık biçimi hakkındaki tasavvurlar, zihinlerden silinerek, manevi bir ruh anlamında tezahür edilmişti.¹

Oğuz töresine göre Türk devlet felsefesinde, devletin belli bir nazariyelere göre değil, toplumu hayat felsefesi ve manevi değerleri

ile günün bütün şartları göz önüne alınıp değerlendirilmelerine göre kurulabileceği ve yönetileceği esas alınmıştır. Oğuz Han, Türk kültür tarihinde dinle devleti birlikte yürüten ve dini Tevhidi manada, devleti töre çerçevesinde değerlendirerek Türk töresinde bir çıkış açmıştır. Devlet ve millet bu iki değeri hayat tarzlarının olmazsa olmazı haline getirmiştir.

Oğuz Töresi'nde, özgürlükler hem ferdi manada hem de toplumsal manada belli bir disiplin içerisinde ortaya konulmuştur. Töreye göre insan, ferdi manada demokrasi anlayışıyla donatılmıştır. Burada özgür irade ön plandadır. Bu bağlamda da iktisaden de hür bir hayat yaşaması sağlanmıştır. Bozkır yaşam tarzında devletin arazilerinin yanında fertlerinde özel mülkiyeti bulunmaktaydı. Halkın hususi mülkiyeti, onun kişi hakkı ve hürriyeti sayılıyordu.

Oğuz Han töresinde istişare mecburiyeti vardı. Savaşta dâhil ülkenin meseleleri Toy adı verilen istişare kurulu tarafından alınır ve uygulanırdı. İstişare kurulunda, kurul üyeleri fikir ve düşüncelerini hür iradeleri ile dile getirir, memleketin faydasına bunu açıkça beyan ederdi. Hakan bütün bu fikirleri dinler, kendi iradesini de ortaya koyarak karar verirdi. Karar hakkı hakana aitti ve bu karara herkes uyardı.

Oğuz Han Töresine göre Türk Milleti, İslam öncesinde de kadın ve kadın haklarına en azami değeri vermiş bir millet olarak bilinir. Kadın, ailenin bir ferdidir ve ailede erkek kadar kakra sahiptir. Sadece kadın ve erkeğin, misyonları ve yüklendikleri görevler açısından farklılıklar gösterdikleri söz konusudur. Türk töresinde kadın, hiçbir zaman ikincil bir duruma düşürülmemiştir. Diğer toplumlarda görülen kadının potansiyel suçlu olma durumu, Türk toplumlarında asla olmamıştır. Kadın, her zaman gerek aile içerisinde ve gerekse toplumda onurlu ve şahsiyetli yerini almıştır. Ekonomik ve sosyal alanlarda özgür olarak hareket edebilmektedir. “Devlet yönetiminde üst düzey görevler üstlenmiştir. Evlenmede ve boşanmada söz sahibidir. Kocasından ayrı mal edinebilmiş ve mirastan pay almıştır. Dini ve sosyal hayatta

¹ N. Kösoğlu T. D. T. Ve T. Medeniyeti Üzerine Düşünceler S.32

önemli görevler üstlenmiş; dini törenlere katılmış ve başkanlık yapabilmiştir.”²

Oğuz töresinin ferdiyetçi ahlaki değerlerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür.

1 – Doğru ve dürüst olmak;

Doğruluk, güzel ahlakın ilk adımıdır. Faydalı düşünce ve niyetin realite ile uyumunu ortaya koyar. Doğruluk ruhsal faziletlerin en şerefliisidir. Bütün güzel hasletler doğrulukla kazanılır.

2 – Merhametli olmak,

Merhamet, insanların ruhi yaratılışının bir tezahürüdür. Bu haslet, insani değerleri idrakle ortaya konulur. Dolayısıyla bütün canlılardan farklılık gösterir. Ancak belli bir eğitim ve disiplin ile kazanılır. Oğuz töresi, bu eğitim ve disiplini sağlayan en önemli faktördür.

3 – Cömert olmak,

Cömertlik kazanılan bir malın, kişinin ihtiyacı dışında, ihtiyacı olanlara gönül hoşluğu ile hibe edilmesi demektir. Türk milletini millet yapan unsurların önde gelen hasletlerinden birisi de budur. Cömertlik paylaşmaktır. Paylaşmak, sevgiyi, şefkati ve samimiyeti oluşturur. Oğuz Töresi, bu erdemi de Türk insanının ruhuna naksetmiştir.

4 – Sabırlı olmak,

Sabır, öfkeyi, kini ve bütün olumsuz hareketleri, kontrol altına alabilmektir. Nefsi, aklın sınırları içerisinde tutmak ve terbiye etmektir. Nitekim bizim kültürümüzde “sabreden derviş, muradına ermiş” sözü bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

5 – Hoşgörölü, alçak gönüllü (tevazu) olmak,

Tevazu, insanların yaratılışındaki farksızlığın idrakinde olmaktır. Temeli saygıya dayanır. Her ne şartlarda olursa olsun kendisi dışındaki insanları hakir görmemek, onların da insan olduğunu idrak ederek hareket etmektir.

6 - Sır tutmak,

Sır, insanlar arasındaki güven bağının en önemli unsurudur. Türk milletinin almış olduğu terbiye, sırrın kutsiyetini ve kişiler arasındaki muhabbetini ortaya koymaktadır. Oğuz töresinin başarıya ulaşması, yüzyıllarca devamının sağlanması sırrında gizlidir. F. R. Atay, “Bizim kurtuluş mucizesinin asıl sırrını anlamak isteyenler, güneyde halk hatıraları, halk hikâyeleri ve halk destanları arasında, bir kuvayı milliye seferi yapmalıdırlar” diyor. Buradaki idrak, günümüzde Yörük adı verilen Türkmenlerin, hala Oğuz Töresi’ndeki sırrı yaşamalarındandır.

7 – Samimi ve şahsiyetli olmak: Samimiyet, Oğuz Han Töresi’nde imanın bir tezahürüdür. Bir değer önemli veya önemsiz olduğu karşısına göre değerlendirilir. Samimiyetin karşıtı samimiyetsizlik olarak ifade edilse de samimiyetsizlik Türk kültürüne göre riyakârlık olarak belirtilir. Şahsiyet ise, bu değerlerin tezahürü ile kazanılır.

Not: Gelecek sayıda İslami Türk Kültürünü, bir başka ifade ile Türk-İslam Kültürünü yazacağım. Çünkü gerek İslam öncesi Türk Töresi, gerekse İslami Türk Kültürü, Türk Milleti’nin ve Aksaraylıların bilmesi gereken çok önemli değerdir.

² Abdurrahman Küçük Konferans Notları S.3